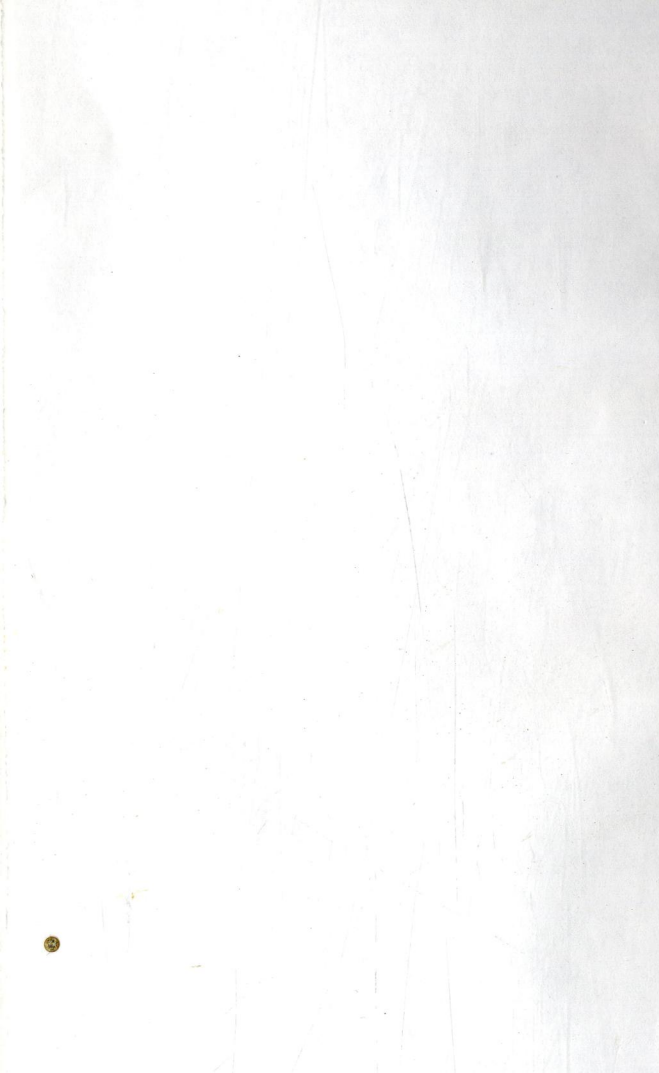

ОСИП НАЗАРУН

ЖІНОЧА СПРАВА

ОСИП НАЗАРУК

ЖІНОЧА СПРАВА

З ПРИВОДУ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО
ЖІНОЧОГО КОНГРЕСУ

Л Ї В І В

1934

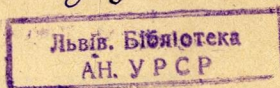
Накладом УКО (Української Катол. Організації).

396

214 62

10
ОСИП НАЗАРУК

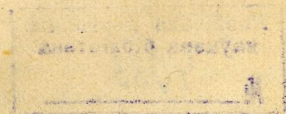
~~23 412~~

ЖІНОЧА СПРАВА

З ПРИВОДУ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО
ЖІНОЧОГО КОНГРЕСУ

нач.

Л Ь В І В

1934

Накладом УКО (Української Катол. Організації).

Відбитка статей з „Нової Зорі“.

Значіння жінки

Вже дуже небогато часу ділить нас від конгресу українських жінок. Надвигається одна з найважливіших подій нашого збірного життя, котра може сильно заважити своїм впливом на вихованні нації в будучині. Отже тому зїздови треба присвятити особлившу увагу під кожним оглядом вже тепер, в часі його підготовки. Треба се зробити тим більше, що в нас досі зверталось мало уваги на жіночі справи й на організацію жінок та на дух й атмосферу, в яких виростатимуть наші будучі жінки і матері, властива підстава сили і будуччини цілого народу.

Заки представимо значіння жінки для української нації зокрема, скажемо наперед дещо про значіння жінки взагалі.

Жіноча проблема ніколи не належала до легких проблем, а тепер вона особливо тяжка, бо вона стала яблуком незгоди не тільки між обома полами з причин духової й матеряльно-життєвої конкуренції, але й між самими жінками. І над тим яблуком друкують з особлившою пристрастю. Як відомо, дійшло вже до того, що

проти різних еманципаційних організацій жінок мужчини поставили „Союз для оборони мужеських прав” під кличем: „Мужчини всего світа! Злучіться проти засилля жінок!” Вже такі прояви вказують на потребу великої обережності в підході до сеї справи, бо вона надзвичайно дразлива для обидвох сторін і криє в собі різні небезпеки — аж до зруйнування родини і культури включно.

На вступі одно підставове застереження: Жінки мають повну рацію, коли закидають мужчинам подвійну мораль у відношенні до себе й до жінок і п'янують ту подвійну мораль як фальшиву й несправедливу. Річ в тім, що мужчини судять жінок острійше під оглядом половой моралі ніж мужчин. Роблять се не тільки поодинокі мужчини але також укладані мужчинами закони й ведені ними держави. Тільки одна католицька Церква, котра найлучше знає людей, має ті самі етичні вимоги до обидвох полів. А се не значить, щоб вимоги до моральної й обичаєво-половой чистоти жінки мали стати низші й подібні до вимог, які загал людей має до мужчин, але навпаки: се значить, що ті вимоги повинні бути піднесені також щодо мужчин. Бо се скріпить родину, нарід, людство, а не пониження вимог супроти жінки до рівня супроти мужчини.

По сім вступі приступаємо до короткого представлення значіння жінки взагалі, підчеркуючи, що всі наші висновки робити-

мемо зі становища католицького світогляду.

Жінка як людина має повновартну особовість, бо вона таксамо як мужчина сотворена на образ і подобу Божу. Та головне її завдання очевидно інакше ніж завдання мужчины. А саме жінка має бути передовсім матір'ю: до того вона головню покликана й до того вона головню випосажена відповідними тілесними й душевними прикметами. Під тим оглядом як також під оглядом виховування дітей в їх найніжнішим часі жінки нічим і ніколи не заступиться.

Вже ритм органічного життя жінки, якого не має мужчина, вказує на те, що жінка тісніше звязана з природою ніж мужчина. Як під оглядом фізичним так і під оглядом духовим є великі різниці між жінкою і мужчиною. Жінка без порівняння більше здібна до терпеливості й самовідречення ніж мужчина й тому жінка більше надається до стороження життя, тому про неї каже Книга Битія (в третій главі), що вона мати всіх живих. Жінка представляє корінь життя, сила її статична й консервуюча, зберігаюча, коли сила мужчины більше активна і здобуваюча. Вже біологічне післанництво жінки впливає на витворення в ній інакших духових сил і здібностей ніж у мужчин. Головна риса духових здібностей жінки полягає не так на умовій аналізі як на відчуттю. Тому жінки скорше орієнтуються в настроях і

ситуаціях ніж мужчини. І се мабуть було причиною того, що старі Германці в найтрудніших ситуаціях взивали жінок на воєнну раду. Знаємо також з історії старого Єгипту, що там жінки одержували навіть команду над армією. Річ ясна, що не ізза їх фізичної сили, бо жінка все була слабша від мужчини й ледви чи була в силі йти або й їхати в повній зелізній зброї тих часів. В одержуванні такого відповідального обов'язку як команда над армією рішала очевидно орієнтаційна здібність жінок, докладно випрактикувана жрецькими старого Єгипту, котрі нічого не робили легкодушно.

Інтелігенції жінки не можна на загал назвати нищою ніж інтелігенція мужчини: вона у жінки тільки інакша, звернена більше на річи конкретні, ніж на абстрактні, бо відчуття з природи річи звертається більше на річи й особи конкретні, а не на абстрактні узагальнення. Се власне й було причиною, що дехто з обсерваторів приписував жінці меншу інтелігенцію. При тім не треба забувати, що практичний сприт жінок дуже часто буває значно більший ніж у мужчин. Відси й народна поговорка, що найдурніша жінка все ще хитріша від наймудрішого мужчини. Та на загал духові здібности жінки мають більше значіння в області розвивання конкретного життя й опіки над ним, коли мужчина волить область раціонального думання, техніки й організації. В

героїчним самовідреченні для мужа, для дитини, для убогого й хорого жінка на загал рішучо перевищає мужчину. Так само її довіря й віра звичайно глибші ніж у мужчин, її життєвий оптимізм ясніший і здоровіший ніж у мужчин і не так легко захитується. Всі ті вартости жінки дуже цінні для розвитку життя і дуже потрібні для піддержання мужчини в його життєвій боротьбі. Та з другої знов сторони коли жінка розчарується, коли заведеться на тім, котрого любила і для котрого жертвувала себе, тоді вона паде звичайно низше ніж мужчина, губиться, знеохочується до краю. Дальше — коли душа жінки не заповнена поважними справами, тоді жінка лекше вся потоне в іграх і забавах ніж з природи тяжший від неї мужчина. Та не треба забувати, що не всі хиби сучасної жінки належать до її дійсного характеру, бо жінка живе від тисячеліть в суспільности побудованій після волі і вподоби мужчин, де вона була дуже довго зіпхана до ролі слабшого сотворіння.

До великих життєвих прикмет жінки належить її розмірно скорше ніж у мужчини приноровлення себе до вимог часу й обставин.

Та головна вага і значіння жінки все була, є і буде в родині. І чим більше неспокійні часи, чим вони тяжші, тим значіння жінки для родини очевидно більше. Розуміється, коли жінка відповідно вихо-

вана і приготована до своєї важної ролі. Бо коли жінка того не має й попадає на шлях руїни, то як слушно каже великий приятель жінок, німецький поет Шілер, тоді жінка стає — дуже страшна... Не хочемо повторити того слова, котрого ужив на означення жінки-руїниці той сам поет, котрий поучає мужчин, щоб так поступали з жінками:

„Ehret die Frauen!
Sie flechten und weben
Himmlische Rosen
Ins irdische Leben“...*)

А колиж жінка заслугує на те, щоб її шанувати? Коли вона взагалі здібна до того, щоби „вплітати небесні рожі в земне життя”? Лише тоді, коли жінка релігійна і коли вона становить основу нерозривної підвалини життя, основу нерозривного подружжя. Релігійність жінки з виконанням її властивого й головного завдання та з її пошаною звязана нерозривно. Жінка тільки тоді здібна нести на собі великий тягар обов'язків доброї подруги чоловікові й доброї матери дітям, коли вона дійсно релігійна. А мужчина здібний тільки тоді дійсно шанувати жінку, коли його відповідно виховала його релігійна мати, котру він бачив в самовідреченій ролі великої працювниці, яка з глибокою вірою в Бога несла без нарікань свій

*) Шануйте жінок, бо вони вплітають небесні рожі в земне життя.

хрест. Отже релігія й пошана жінки, релігія й вартість жінки, релігія й нерозривність подружжя зв'язані з собою так, що одно з другим стоїть і одно з другим паде. Без того зв'язку жінка стає тільки товаром, котрий служить лише до роскоші й котрий викидається як він тільки трохи підстаріє або навіть не постарівши з якої небудь причини стане неvigідний. З тим кінчиться висока роля жінки і її велике значіння для родини й нації. Отже католицька жінка не вдається взагалі в ніяку дискусію з тими, котрі їй захвалюють розводи або байдуже відношення до Церкви і віри. І тільки такі жінки можуть репрезентувати наше католицьке жіноцтво, які твердо стоять на католицькій становищі прив'язання до віри і Церкви та дійсної пошани науки її, бо без того жахливі наслідки загрожують цілим народам.

В дальших статтях представимо ситуацію теперішньої жінки і зокрема української жінки та її велике завдання.

Жіночий рух

Що його викликало.

До найцікавіших і найбільше несправедливих появ в цілій історії людства належить дуже довге кривдження жінки, хоч її заслуги при творенні підставових основ властивої культури людства були здається більші ніж заслуги чоловічини.

Се річ ясна, що передовсім жінка створила (та й досі творить) дім, отже першу, самотню в своїм роді і нічим незаміниму устанovu. Без жінки нема дому, нема родинного тепла, в котрім коріниться й виростає вся культура. Далше ледви чи може бути сумнів, що жінка як не винайшла то уможливила рільництво, бо чоловічина все мав більший нахил до воювання й мисливства ніж до спокійного сидження на місци. Отже вдача обидвох полів вказує на те, що в видуманні та приміненні такої надзвичайно важкої річи як хліборобство жінка мусіла мати більшу участь ніж чоловічина. А без рільництва нема що й говорити про розвиток властивої культури. Далше майже напевно можна сказати, що не чоловічина був винахідником початків всіх промислів, котрі зв'язані з пле-

тенням і тканням, бо се лежить немов в самій натурі жінки, котра проявляється вже в малих дівчатах. Дальше певно не до улюблених занять первісного мужчини можна зачислити такі делікатні роботи як підливання рослин в часі спеки і взагалі культивування овочевих кущів і дерев. Первісний мужчина як не ломив тих річей, то ледви чи „понижав“ себе до плекання їх. А щойно виплекання дерев і кущів, котрі приносять овочі, дуже збільшило вартість землі і скріпило осілість людей: передтим не було чого сидіти на однім місци навіть коли люди вже вміли займатися рільництвом. Бо можна було денебудь спалити трохи ліса й розпорпати трохи землі деревляним патином таї кинути в неї трохи зерна. Щойно коли виплекано перші овочеві дерева й кущі, скріпилася осілість людей і з нею культура. Отже заслуги жінки для розвитку основ культури дуже великі. І мимо того жінку поневолено майже всюди. Тільки невеличкі простори землі і часу були такі, де держалося т. зв. материнське право, на основі котрого жінка була головою родини й лише після походження від жінки рахувалося споріднення та припадали спадки майна.

Причиною того, що мужчина взяв верх майже всюди, була його природна фізична перевага над жінкою. Від часу коли головно завдяки домашній праці жінок управлена земля стала цінніша, при видиранні собі такої ціннішої землі та накопи-

чених там засобів рішала очевидно фізична сила мужчин. Се причинилося до зіпхнення жінки на другий плян, хоч очевидно і передтим вона як слабша не всюди стояла на першій місці.

Згодом жінку основно поневолено. Вона сталася просто робучою худібкою, предметом торгу і виміни. Притім замітна така поява, що навіть висока культура не увільняла жінки від дуже тяжкого життя і дуже понижуючої ролі. Бо нпр. Китай мав уже давно високу культуру, але життєві приписи для жінки аж до наших часів були там такі: „Вчасно вставати, запрацьовуватися до повної втоми, мало їсти, ще менше гроша видавати, мовчати, критися, слухати, радше терпіти биття, голод і навіть радше вмерти ніж пожалуватися“. В культурнім Китаю жінка не мала права навіть до святині ходити, батько мав право кожної хвили продати свою дочку кому хотів, навіть на дуже погане діло, а чоловік міг свою жінку нагнати коли хотів і взяту собі іншу. Отже не диво, що там самовбийства жінок належали до частих появ, на котрі одначе ніхто й уваги не звертав. Подібне життя мала жінка також в розмірно високо культурній Індії. Вона не сміла навіть сісти в присутности свого мужа. Коли він їв, мусіла стояти за ним і послугувати йому пильно, уважаючи на кожний його рух. А в багатших домах постійно наставлена долоня жінки служила мужчині за сплювачку і се нале-

жало до доброго тону! По смерті мужа вдову палено. І рівночасно в домах, де жінки переживали таке пекло, мужчини творили і студіювали абстрактну філософію, займалися тонкою поезією, наукою й мистецтвом. Дуже поучаюче те, що чим більше в яким народі було проблизків віри в одного Бога, тим становище жінки було там краще. Отже з давних давен не культура ума і фізичних потреб, а релігія рішала про становище жінки. Де релігія була поганська і чим більше вона була поганська, становище жінки гіршало.

Щойно християнство принесло основний, засадничий і загальний перелом у становищі жінки. В середніх віках, коли християнство найглибше переймало життя народів, пошана жінки піднялася найвище (те, що наступило потому, була вже в тім напрямі розпуста, не пошана).

Перед нами стає питання, чи супроти такого невимовно тяжкого життя, яке ми висше коротенько начеркнули, не повставав ніякий жіночий рух? Чи жінки не боролися за свою кращу долю? Адже знаємо, що навіть на сході, де жінки були тяжко поневолені, засідали вони і на престолах, були дійсно правлячими і могутніми монархинями. Є вісти з давніх часів про те, що в деяких культурних містах Азії жінки були аж такі еманциповані, що мали в тих містах своїх власних бурмистрів і мужеським магістратам не підлягали. Чи такі появи могли наступити

без великого жіночого руху, без організованої боротьби?

Відповісти на такі питання трудно, бо з давних часів маємо про жіночі справи розмірно дуже мало вістей і всі вони не-систематичні та випадкові, а частина їх непевна і баламутна. На всякий випадок се можна уважати певним, що навіть коли жінка засідала на престолі, то се наступало тільки в крайній потребі, то значить тоді, коли не стало останнього управненого до того мужчини а досвід повчив вже не раз цілі народи, що лучше навіть правління такого всіми погордженого ества, яким була жінка, ніж загальний хаос, до якого все доводить „правління” богатьох. Отже не з засадничих причин і не з пошани для жінки навіть королівського роду підношено жінок на монарші престолі, тільки з кривавої konieczности. А як зложилися відносини в деяких містах старини, що з того вийшла делеко йдуча самоуправа жінок, ніхто докладно й напевно не знає. На всякий випадок були се появи виїмкові. На загал як велика куля земна — не солодка була доля жінок, була і ще є, особливо в поган. І в тих народів, що мають многоженство.

Свідомих організованих рухів жіноцтва за поліпшення долі жінок властиво не знаємо — аж до 19 століття: бо участь жінок у т. зв. Великій (французькій) революції була стихійна, елементарна, а „Деклярація про права жінок”, проголошена

у Франції в часі Великої Революції в 1791 році, була очевидно тільки відбиткою загально-революційної ідеології, а не наслідком жіночого зорганізованого руху.

Під жіночим рухом розуміємо сьогодні не старання жінки за поліпшення своєї особистої долі, хочби такий рух проявлявся навіть масово, тільки старання за піднесення всего жіночого пола де б він не був. Такий жіночий рух се поява нова, поява 19-го століття, котра щойно тепер, в 20-тім столітті зачинає обіймати всю кулю земну та жіноцтво всіх рас і племен.

Якже той великий рух появився? Що його властиво викликало?

На се можна відповісти одним тяжким словом: машина! Всі інші причини, що також співділяли в викликанні того великого руху, мають приблизно таке відношення до машини як нпр. блиск до вогню. Машина, котра щораз більше опановує світ, має три головні жерела свого походження: 1) примітивне знаряддя, знане людям від найдавніших часів, як палиця, молот, клин і т. п., 2) предмети забави, 3) науковий експеримент. Зі сплетення коріння, що пило воду з тих трох жерел, виросла модерна машина, твір людського ума, котрий змінив земну кулю і все людство на ній так, як до того часу не змінило їх ніщо і ніколи.

Передовсім появилася масова продукція товарів, вироблюваних на оден спосіб, товарів значно дешевших ніж були перед-

тим. Дальше машини уможливили інтензивніше використання сил природи, а се знов уможливило велике збільшення населення. Дальше машини піднесли цивілізаційний комфорт навіть серед незаможного населення й увільнили багато людей від найтяжшої праці. Та з другого знов боку — поява машин принесла з собою також темні сторони. І так появилися великі накопичення убогого пролетаріату, серед котрого в його біді й незабезпеченні сильно впала мораль. Машина довела до упадку давного мистецького ремесла, котре давало не тільки прекрасні і дуже трівкі вироби, але було підставою життя численного незалежного середнього стану, котрий все був головною підпорою здорових суспільностей. У великих промислових містах і пристанях, які стали дійсно великими щойно з появою машин на землі й на морях, зачала появлятися небезпечна мішанина рас, котрої наслідки щойно покажуться і — здається — будуть найстрашніші зі всего. Машини уможливили ту надмірну скорість життя, котра винищує нерви людства, робить його невідпорним на моральне зло, а уми людей насичує на борзі продуктованим газетним матеріалом, котрий страшенно впливає на людей своєю слизькою сензаційністю і поверховністю. І все те відбувається в постійно прискішуваним темпі і з такою силою, що се викликає вражіння немов

природного катаклізму, якого наслідків взагалі предвидіти не можна.

Машина перемінивши земну кулю і трохи не все, що було на ній, перемінила також становище жінки. До появи машини жінка мала вправді тяжке життя, але вона все таки була господинею в дома, бо не все їй докучали мужчини. Частенько й вона мужчинам давала таку „школу”, що аж їм в головах крутилося — ще заки винайшли карузелю. Одначе боротьба внутрі домів, як загально відомо, не уприємняє побуту в них обидвом сторонам. Отже й жінки не мали чого держатися тих домів, де їм не було завадто солодко. Жінка передовсім була колись доконче потрібна вдома, бо вона все в тім домі робила, від харчів почавши, на сорочках, одягах і нитках скінчивши. Коли появилася машина і з нею дуже дешеві товари, жіноча сила перестала бути така потрібна вдома як була передтим. Машина в приспішенім темпі зачала викидати жінку на брук. І тоді жінки в великих масах появилися на вулицях великих міст і перед брамами фабрик — в неописаній нужді і тревозі за себе і за близьких своїх. Держатися своїх домів, як сказано, не мали чого. Зрештою і не могли.

Що з того вийшло для жінки і для всего культурного життя, про се поговоримо в слідуючій статті.

Свічка що горить на обидвох кінцях рівночасно.

Коли автор сих стрічок як 18-літний студент вперве приїхав до Відня на університет літ тому поверх 30, винаймив собі помешкання в робітничій дільниці. Там можна було тоді одержати т. зв. кабінет з одним вікном за 7 зл. місячно. І тоді перший раз у своїм життю побачив як ранками й вечерами йшли до фабрик і з фабрик безконечні ряди жінок. За кожним разом робило се на нього потрясаюче вражіння, але він довго не міг зрозуміти, чому: бо навіть ще більші маси жінок, котрі в тім самім місті йшли до церков або виходили з церков, не робили такого потрясаючого вражіння, хоч і тут і там переважали ті самі жінки. Богато літ минуло, заки він докладно здав собі справу з півсвідомих а то й зовсім темних причин того потрясаючого вражіння, яке викликає масовий наплив робітничих жінок до фабрик на роботу... Кожда одиниця, що живе серед якоїсь суспільности, звязана з нею і її справами невидними вузлами і ниточками не тільки інтересів і думок,

але також серцем і відчуттям та про-
чуванням.

Щойно по десятках літ зрозумів я
несвідомі колись для мене причини мого
внутрішнього занепокоєння на вид безко-
нечних рядів жінок, що спішили до фаб-
рик або втомлені вертали з них.

Та йдім по порядку, а ті причини са-
мі виростуть перед думкою читача, коли
відкриється перед ним їх корінь.

Поява машини, котра масово викину-
ла жінок з їх домів до праці поза домом,
се найбільша господарська ре-
волюція, яку взагалі знає людство. А
всяка революція, як взагалі всякий не-
нормальний стан, потрясає. А що ж допер-
ва тоді, коли се революція дуже велика і
дуже вагітна в тяжкі наслідки!

Жінка працювала „фахово” поза до-
мом вже давно передтим, але се до того
часу, коли зявилися машини, не була поява
масова. Яку великанську скількість това-
рів продукується машинами і з якою ско-
рістю росте машинова продукція, нехай
про се посвідчить кілька цифр. І так в
останнім році перед війною (1913) вар-
тість світової продукції, виконаної маши-
нами, виносила 13 міліярдів і 500 міліонів
німецьких марок а в році 1925 вже 22
міліярди! З того на Німеччину в 1913 р.
припадала $\frac{1}{5}$ часть а в р. 1925 лиш $\frac{1}{8}$
(та від того року участь Німеччини в ма-
шиновій продукції знов процентово зро-
сла). Цікаво, що Злучені Держави Північ-

ної Америки в році 1913 продукували якраз половину всіх товарів випродукованих машинами, а в р. 1925 значно поверх половини. Ще цікавіше те, що продукційна здібність машинового промислу була в р. 1925 на 46.5% більша ніж в р. 1913. Річ ясна, що та величезна машинова продукція потребує до своєї обслуги великої маси людей. Лише при будові самих машин zatrudнювано в Злучених Державах Північної Америки в р. 1913 році 620.000 робітників (а в р. 1925 ізза кризи 582.000), в Німеччині 460.000 (і 452.000), в Англії 330.000 (і 500.000), в Росії 130.000 (і 98.000) і т. д.

При тім дуже поучаюча річ се, що вартість річей випродукованих одним робітником в Америці виносилася на рік 21.790 марок, а в Німеччині лише 6.400 марок! Се не значить, що німецька робітничка кляса продукує менше або гірше, тільки значить, що в Америці був тоді робітник значно дорожчий ніж в Німеччині і тому в Америці оплачувалося продуцентам уживати більше машин при меншій розмірно кількості робітників. А річ ясна, що машина продукує скорше і більше, отже при розрахунку вартости продукції на голову робітника припадає далеко більша цифра там, де вживають більше машин.¹⁾

¹⁾ Повисші цифри взяті з праці катол. ученого Paulheinz'a Dietricha, котрий взяв їх з морялу про світовий машиновий промисл, виго-

Чим бідніша в капітал країна, тим менше в ній машин, тим менша в ній заробітна платня. В кожній країні жінкам платять менше ніж мужчинам, з виїмком деяких фахів і з виїмком державних установах.

Висше наведених кілька цифр і фактичних стверджень треба було подати тому, бо вони бодай трохи відкривають заслону над дуже замотаним узлом жіночого руху в ріжних його областях і взаємовідношеннях у звязку з машиною, властивою матірю того модерного руху. І так тих кілька цифр вказує 1) на могутність розвитку машинової продукції, 2) на те, що під тим оглядом Америка вже давно перевищила Європу, 3) на те, що жіночий рух, викликаний машиною, в нашій країні ще дуже слабенький, хоч вже дає себе відчувати, 4) на те, що мірила розкладу сім'ї як підстави суспільности треба шукати передовсім там, де розмірно найбільше жінок викинено на брук машинами.

Поширення машин рішило про долю великих мас жіноцтва з простого народа, та се рівночасно мало вплив і на жінок з інтелігентних родів і взагалі з висших верств. Річ в тім, що коли проста робітниця заробляючи в фабриці на своє життя стала особисто розмірно незалежна,

товленого організацією „Verein deutscher Maschinenbau-Anstalten“ в р. 1926.

то се не могло довго остати без впливу й на дівчат і на жінок з бідніших слоїв інтелігенції. Вони також зачали шукати платного заняття в усяких конторах і канцеляріях тим більше, чим дорожча ставала домашна прислуга. А домашня служба в більших містах, де були фабрики і лекша можливість зарібку, ставала значно дорожча. І в інтелігентних домах, де працював тільки оден мужчина, стало все тяжче удержати дім і наймати службу з того, що він заробив. Таким чином вийшли з домів на зарібки також інтелігентні жінки і дівчата. Вийшли і — привикли здобувати собі самі на удержання, мати свій власний зароблений гріш, не бути нікому тягарем, не ждати на те, щоб доконче вийти заміж. А рівночасно з тим зросли вимоги дому, бо було в нім більше гроша тому, що більше членів родини заробляло. Колиж людина раз привикне до висших вимог, то відвикнути їй від того дуже тяжко. Отже молоді дівчата навіть вийшовши заміж вже не могли привикнути до менших доходів своїх чоловіків і самі старалися побільшити їх, навіть ставши матерями. Таким чином сучасна жінка мов те зерно пшениці що попало між два млинські камені зачала стирати свої сили в двох напрямх рівночасно: як робітниця, котра має і хоче принести до свого дому якийсь гріш і як мати та господиня дому, котра почувається до обовязку виховувати дітей і ве-

сти дім. І так модерна жінка по словам славної німецької діячки Гнавк-Кіне стала подібна до тої свічки, що горить на обох кінцях рівночасно.²⁾

Якже вирішити се трудне питання? Придивімся, як його вирішують самі жінки, бо то передовсім їх справа, хоч вона дуже обходить також мужчин. Отже німецька діячка Марія Шлітер-Гермкес пише в тій справі таке:

„Менше оправдання має сьогодні ніж коли-небудь жіночий паразит (галапас, п'явка) або півпаразит. Жінка, котра своє життя виповняє спортом, фліртом, прикрашуванням себе, бріджом і танцем, викликувала давніше може тільки милосердя над собою, а тепер така заслугує на погорду. Трутнів, котрі дають себе удержувати перетяженим працею мужам, в християнських кругах щораз більше товарисько кладуть поза скобки. Треба позбутися погляду, що з подружжам і дитиною жінка вже має роботу, котрої для неї досить. Добре ведений дім тільки тоді вимагає всеї сили жінки, коли господарське положення тяжке або при великій кількості дітей. Се вже

²⁾ Єлисавета Кіне (Kühne), уроджена в м. Фехельде (Бравншвайг), 2. I. 1850, в протестантській родині, вихована на учительку, довший час була в Англії та Франції. В 38 р. життя вийшла заміж за лікаря нервозних недуг Гнавка, з котрим розійшлася вже по 4 місяцях. Тяжко тим потрясена занялася студіями соціології під проводом славного проф. Шмолера й організуванням жінок. В тій цілі була навіть простою фабричною робітницею. В 50-м році життя на вернулася на католицьку віру й обняла провід катол. жіночого руху. Померла 12. IV. 1917 в Блявенбургу. Оставила по собі велику кількість добрих і з теппераментом писаних творів. Головний її твір: „Німецька жінка на переломі століть.“

мусить бути самозрозуміле, що жінка котра не заробляє і не виконує ніякого звання, повинна надмір своєї сили присвятити своїй власній дальшій — не дилетантській — освіті або річевій праці в області мистецтва, ремесла, соціальної або харитативній.³⁾

Твердо, по німецьки річево поставлено тут справа заняття жінки. І, додаймо від себе, розумно також під моральним оглядом, бо дійсно занята жінка буде й моральна. Та з другої знов сторони не кожда жінка і навіть не кожда порода жінок має однакову силу, що також треба брати під увагу. Одна жінка втомиться вже зваривши обід, а друга й обід зварить і дітей обійде і книжку прочитає і навіть виклад дасть і буде здорова та вдоволенна. Се річі індивідуальні. Тому при женячках так дуже вказано уважати на здоровля будучої жінки, зрештою не менше як жінка повинна уважати на здоровля будучого мужа. Рішає також вік жінки, як зрештою й мужчини про здібність до більшої праці. І треба вважати, щоб у вимогах надмірної праці не побачити себе в ролі тої донечки ренегатки, до котрої в часі коли вона потурчилася, попала в неволю її рідна мати. І, як співає наша народна пісня, донечка не пізнавши її, завдала своїй мамі нараз аж три роботи:

Оченьками стадо пасти,
Рученьками кужіль прясти,
Ноженьками колисати...

³⁾ Гл. Dr Maria Schlüter-Hermkes: „Нова родина через нову жінку.“

Та правду сказавши ті три роботи можна разом виконувати, хоч і не дуже вигідно. А то буває, що від жінки вимагають робіт, яких рівночасно взагалі не можна виконувати. І тоді власне жінка спалюється так як та свічка, котру запалили з обидвох кінців нараз, а з нею спалюється так скоро й енергія її потомства, її раси. Спалюється безцільно і без пожитку, не оставивши по собі нічого замітного. І таке буває з цілими народами: „однаково — чи жив, чи загинув.”

І якраз се трагічне „спалювання” жінки, — котре відбувається не тільки в Індії на формальнім кострі, але ще в більшій мірі в європейських краях, де жінка часто паде під надмірним тягарем материнства і фізичної праці поза домом рівночасно веденої, — робить потрясаюче вражіння навіть на молодь, яка ще не вміє глибше думати, тільки відчуває небезпеку, що загрожує людству і його культурі.

Про завдання і проблеми, які самі собою випливають з такого фактичного стану річей, поговоримо в дальших статтях.

Жінка і дитина

Великий ідеалізм жінки, посунений аж до повної самопосвяти, показується особливо ясно і виразно в відношенню жінки до дитини. Знають се від багатьох століть не тільки люди вчені, але також прості. На се вказують численні народні приповідки. Зміст їх однозгідно каже, що діти се світло очей материнських. А наш нарід має на ту тему ріжні знамениті оповідання і приповідки. Між іншим каже він, що одна мати прокормить семеро дітей, а семеро дітей не може прокормити одної матери. Словом, ніде на світі нема і ніколи не було сумніву про велику любов жінки до дитини і про те, що дитина се найглибший зміст думок і почувань мами і що жінка тоді найкраща, коли вона як найбільше занята дитиною.

Отже нема сумніву, що також наш перший жіночий конгрес присвятить свою увагу нашій українській дитині. А дуже вимагають сего тяжкі часі, в котрих живемо. Як тяжко бідують тепер діти широких мас навіть тих народів, що мають свої власні держави, свідчить оповіщений

на днях меморіал Міжнародного Бюра Праці в Женеві. Він подає тяжкі змістом цифри про життя сучасних дітей. Ті цифри такі тяжкі, що можна в них доглянути просто небезпеку для здоров'я людського роду. І так навіть така культурна і богата країна як Бельгія дійшла до такого стану ізза безробіття, що нема в ній вже ніяких грошей, які в більшій мірі можна б видати на закупно або направу одягів для бідної дітвори безробітних родичів. А статистика оповіщена на днях про ту справу в дуже багатих до недавна Злучених Державах Північної Америки доказує, що там на кожних 150 родин аж 41 родин не має вже ні одягу ні білизни для дітей навіть в конечній скількості. Також обуви такий там брак, що через те багато дітей не ходить до школи.

Згадане висше бюро оповістило вислід анкети переведеної в 1932 році в Берліні. Там на кожних 1316 учеників вселюдних шкіл аж 529 не має власного ліжка.

Союз німецьких учителів в Саксонії оповіщує, що там замітний сильний зріст нервовости у дітей безробітних родичів, бо 25—40% тих дітей живе в перелюдних помешканнях і не спить в окремих ліжках. Се спричинює також поширення сухіт.

В Злучених Державах Північної Америки 6 мільонів дітей в 1933 році не мало достаточної поживи, з чого в самім Нью-

Йорку до 400 тисяч учеників, котрі щорічно складають екзаміни: вони виглядають як діти умово і фізично недорозвинені. Таких недорозвинених дітей в тім місті було в році 1917 — 13.5%, а в 1932 році вже 17.7%, при чім в убогій дільниці Нью-Йорку, котра називається Мангеттен, той відсоток підскочив з 22.2% в 1931 на 25.6% в 1932 році. Се показує, яким скорим кроком посувається звироднення населення в тім найбагатшій місті земної кулі, знанім під іменем „Столиця Жовтого Діавола”. Цікаве також те, що до недавна такий багатий стеїт як Пенсильвенія стоїть тепер на першій місци під оглядом нужди і недоживлювання дітей: там на 768.000 досліджених дітей начислено аж 140.000 (себто 18%) недорозвинених з нужди!

В Австрії, а саме у Відні стверджено, що аж 57% дітей безробітних родичів має вагу низше нормальної. В промислових округах Долішньої Австрії, де безробіття особливо велике, шкільні лікарі ствердили, що аж 75% дітей недоживлених і з тої причини хоровитих.

Ще розмірно найлучше з промислових країн виглядає під тим оглядом Англія, а то тому, що її правительство дає великі суми на запомоги безробітним.

А що діється з дітьми українського народу в сих дуже тяжких часах? Про те, що з ними діється на схід від Збруча, знаємо вправді загально, але аж надто добре: там масово вигибає з

голоду навіть старше населення, не тільки дітвора: „рай”, який завели ті, перед котрими наші тамошні люди недостатньо боронили своєї землі, такий страшний, що подібного не знає історія ні одного народу на землі. Коли червона Москва не встигне винищити там нашого народу до самого кореня, то й тоді моторошно робиться на саму думку, яке море терпіння і звироднення оставить вона по собі.

Несолодко живеться нашому народови і його дітям також в інших його землях. Як саме виглядає тепер життя нашого народу й особливо його дітей на західних українських землях, ми докладно не знаємо: від часу світової війни не появляються в нас ніякі того рода праці, нема буквально ні одної статистики, з якої можна булоб виробити собі хоч який такий погляд на теперішній стан нашого народу і його дітей. Причина того неймовірного занедбання головню та, що керму нашої суспільности захопили люди, перевантажені достоїнствами (і отриманими з ними платнями) тай очевидно не мають і не можуть мати часу на те, щоб обдумати й перевести якусь роботу закроєну на більшу міру, особливож таку, що з неї нема відразу матерьяльних користей. Отже можеб наш жіночий конгрес дав почин до зібрання бодай частини фактичних даних, потрібних до того, щоб можна було виробити собі образ дійсного стану нашого народу, в першій мірі його

дітей. На се вистарчилаб покищо статистика, переведена в двох-трох селах в різних повітах нашого краю. Особливож потрібна статистика наших дітей і хочби короткий опис їх життя, переведений після певної схеми.

Тут подаємо начерк такої схеми анкети:

1. Імя села, повіту і країни (Галичина, Волинь, Холмщина, Закарпаття і т. д.).

2. Кілько душ в тім селі?

3. Кілько родин і кілько з них українських?

4. Кілько є дітей в селі? Кілько українських?

5. Чи є в селі голод? Як довго вже? Кілько родин не доїдає?

6. Чи діти мають яку публичну допомогу і яку? Від кого?

7. Кілько кімнат має пересічна родина?

8. Чи діти мають де окремі ліжка? Кілько таких родин є?

9. Чи діти мають потрібний одяг і обув?

10. Чи всі діти ходять до школи? Кілько не ходить?

Сі питання списані тільки прикладово, бо їх можна подати більше (тільки не загато!). Докладні відповіді на такі питання можна зібрати лише в менших оселях, бо в містах і в більших селах требаб на те такого апарату, якого ми мабуть ніде не маємо. Виконання такої

анкети (але на письмі!) дало б певну основу до цінних і на будуче звітів і праць жіночого конгресу, навіть коли та анкета буде виконана лише спорадично й частинно. Властиво тільки писемні звіти, привезені делегаціями на конгрес, повинні дати основу дебатам на всіх секціях, бо устні звіти ніколи не мають тої вартости що писемні. Одначе перша річ се — писемні звіти про дітей. Такі звіти добре було б робити вдома не одинцем але в невеличких комісіях. А вже виконавши їх, добре було би скликати більші сходи, відчитати на них зібраний матерьял і при кождім уступі списувати зараз уваги, які робилиб присутні. Такі звіти на письмі мали б вартість першорядних документів.

Нема сумніву, що такі писемні звіти можуть привезти з собою наші пані з західних українських земель вже на конгрес. А що до подібних матерьялів про наш нарід і особливо про наших дітей з наших осель і організацій за морем, то можна вже в часі конгресу роздати представницям тих країн відповідні квестіонарі, котрі вони можуть виповнити вернувши до дому і прислати сюди. В тій ціли треба б на конгресі показати всім бодай пару взірцево виконаних праць на письмі. Що до великих міст, у котрих ми загальної статистики наших людей перевести не в силі, то й там можна ту загальну статистику заступити статистикою поодиноких

організацій. Як се виконати, над тим повинна подумати окрема статистична комісія жіночого конгресу, котра повинна урядувати вже перед конгресом. Се булаб одна з найважливіших комісій, бо вона моглаб дати основу до вироблення правдивого образу нашого народу, навіть тоді, колиб дала лиш уривки праць.

Розуміється, мужчини скрізь повинні щиро помагати нашим жінкам в тій праці для загального добра.

90 (1986)

PL 4083

Бібліотека Укр. Католическої Організації

Ціни в зл.:

Ч. 1.	Основи соціології	3.—
Ч. 3.	Спіритизм	2.—
Ч. 4.	Життя св. Кирила і Методія	0.80
Ч. 5.	Я. А.: Секти й сектанти	0.60
Ч. 6.	С. Томашівський: Петро, перший уніятський митроп. України-Руси	1.50
Ч. 7.	Греко-католическа Церква (історія)	0.95
Ч. 8.	Д-р О. Назарук: Преса	3.—
Ч. 9.	Борці за Церкву. Ч. I. Св. Павло	2.—
Ч. 11.	Д-р О. Назарук: Вчасна весна в пів- нічній Алберті.	0.50
Ч. 12.	о. Т. Галушинський: Найвищий Па- стирський Уряд в Хр. Церкві.	0.60
Ч. 13.	Зброя до оборони і наступу. Начерк проповіді про пресу (добров. даток)	
Ч. 14.	о. Т. Галушинський: Царство сатани наступає на нас	0.80
Ч. 15.	Борці за Церкву. Ч. II.	2.—
Ч. 16.	Християнське виховання молоді (про- відні думки Енцикліки).	0.40
Ч. 17.	Еп. Гр. Хомишин: Пастирський Лист про політичне положення	0.40
Ч. 18.	О. Назарук: Галицька делегація в Ризі 1920 р.	1.80
Ч. 19.	Борис Колодій: Галицька Соціалі- стична Радянська Республіка	0.50
Ч. 20.	о. Т. Галушинський: Недільний Дзвін	2.—
Ч. 21.	А. Кругельський: Тилявська Схизма на Лемківщині	1.—
Ч. 22.	о. М. Карівець, ЧСВВ: Три Сино- дальні Архієреї	0.25
Ч. 23.	Еп. Гр. Хомишин: Про грозу духової руїни (Пастирський Лист).	0.40
Ч. 24.	А. Ч.: Українська молодь Христові	0.60
Ч. 25.	о. В. Порошко, Ч. Пресв. Ізб.: Хто такий був Лютер?	0.30
Ч. 26.	Осип Назарук: На спокійнім океані	0.40
Ч. 27.	" " Жінка і суспільність	0.50
Ч. 28.	" " Жіноча справа	0.40

можна дістати

в Адміністрації „Нової Зорі“

Львів, ул. Сташівська 8.

РЛ 4083

ОСИП НАЗАРУН

ЖІНОЧА СПРАВА